

1.İklim kriziyle mücadele için sera gazı emisyonlarının bugünden itibaren 2030'a kadar en az % 35 oranında azaltılması

Neden?

- İklim krizinde geri dönülmesi mümkün olmayan bir noktaya doğru gidiyoruz. Her yıl şiddeti artan orman yangınları, seller, fırtınalar , doğal afetler ve son zamanlarda açık bir şekilde yaşadığımız kuraklık, küresel ısınmada kritik eşiği geçtiğimiz takdirde nelerle karşılaşabileceğimizin bir uyarısı gibi.
- Akdeniz kuşağında yer alan Türkiye, iklim krizinden en fazla etkilenen ülkelerden biri. Meteoroloji verilerine göre, Türkiye’de sıcaklık ortalamaları 1994 yılından beri (1997 ve 2011 hariç) normalin üzerinde seyrediyor. Bununla birlikte, son 10 yıla ait veriler her yıl başta Doğu ve Güneydoğu olmak üzere çeşitli bölgelerde değişen şiddette meteorolojik kuraklık gözlemlendiğini ortaya koyuyor. Yapılan tahminler, önlem alınmadığı takdirde, 2035 sonrasında yıllık yağış miktarının %25’e kadar azalabileceğine dikkat çekiyor.
- İklim kriziyle birlikte sel, fırtına gibi aşırı hava olaylarının sayısı ve şiddeti de artıyor. Meteoroloji verilerine göre, ülkemizde her yıl bin civarında aşırı hava olayı aşırı hava olayı yaşanıyor. Türkiye’de yalnızca 2021 yılında yaşanan iklimle ilişkili doğal afetlerin neden olduğu ekonomik kayıp 621 milyon dolar (AON Sigorta ve Reasürans Şirketi).
- İklim krizini kontrol altına alabilmek için küresel sıcaklık artışının sanayileşme öncesi döneme kıyasla 1,5 °C’de sınırlandırılması ve bunun için, küresel ölçekte sera gazı emisyonlarının 2030 yılına kadar %43 oranında azaltılması gerekiyor. Bugün dünyada en fazla emisyon salan 16. ülke olan Türkiye’nin de, bu kapsamda önemli bir sorumluluğu var. Geçtiğimiz yıl açıklanan 2053 yılına yönelik net sıfır hedefimiz düşünüldüğünde bir an önce emisyonlarını azaltmaya başlamamız gerekiyor. WWF-Türkiye dahil 17 sivil toplum kuruluşunun [ortak değerlendirmesi](#), Türkiye’nin 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarında (mevcut düzeye kıyasla) %35 oranında mutlak azaltım yapabileceğini gösteriyor. Bu Türkiye için iddialı ve gerçekçi bir hedef.

Nasıl?

Sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan analizler, 2030 yılına kadar aşağıdaki adımlar atıldığı takdirde %35 mutlak emisyon azaltımının mümkün olduğunu gösteriyor:

Elektrik üretiminde;

- Planlı ve aşamalı olarak kömürden çıkılması,
- Yenilenebilir enerji payının % 75’e çıkarılması.

Ulaşımda;

- Elektrikli araç sayısının, toplam içerisindeki oranının, binek araçlarda % 20’ye, toplu ulaşım ve yük taşıma araçlarında %10’a çıkarılması,
- Demiryolu yatırımlarının artırılarak, bireysel araç kullanımında %5, toplu ulaşım ve yük taşımacılığında %10 oranında raylı sisteme geçiş.

Sanayi, tarım ve hizmetlerde;

- Enerji kullanımından kaynaklanan emisyonların azaltılması için enerji verimliliği

- Sanayi ve hizmet sektöründe gaz yerine, tarımda petrol yerine yenilenebilir kaynaklı elektrik enerjisinin kullanılması.
- Doğrudan yenilenebilir enerji kullanımının artırılması.

Binalarda;

- Özellikle konutlarda ve ticari/kurumsal binalarda ısınma amaçlı kömür ve sıvı fosil yakıt (mazot vb) kullanımının sonlandırılması ve büyük ölçüde elektrikle ısınmaya geçilmesi.

Türkiye'nin uzun vadeli (2053 net sıfır vizyonu) ve orta vadeli (2030 için %35 azaltım) iklim hedefleri, kapsayıcı ve katılımcı bir süreçle şekillenecek, bir İklim Kanunu ile güvence altına alınmalı; bu çerçevede, başta yukarıda sıralananlar olmak üzere atılacak adımlara yönelik katılımcı ve demokratik izleme ve denetleme süreçleri tanımlanmalıdır.

* Hedefler, aşağıdaki bilimsel raporların bulgularına dayanarak hesaplanmıştır:

- [Türkiye'nin Karbonsuzlaşma Yol Haritası: 2050'de Net Sıfır](#)
- [Karbon Nötr Türkiye Yolunda İlk Adım: Kömürden Çıkış 2030](#)

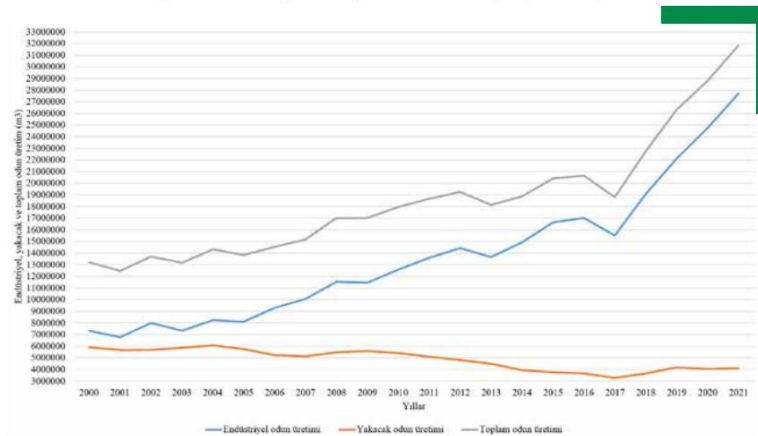
İklim hedefi önerimize yönelik daha fazla bilgi ve diğer bilimsel kaynaklar için <https://birbucukderece.com/>

2. Ormanlarda, amaç dışı alan tahsisine ve aşırı ağaç kesimine son verilmesi, yıllık planlı kesimin 20 milyon m³'ün altına indirilmesi

Neden?

- Bir zamanlar dünya genelinde 8 milyar hektara ulaşan doğal orman örtüsü (yaklaşık 100 Türkiye büyüklüğünde) günümüzde 4 milyar hektara, yani yarıya inmiş durumda. Ormanlar yalnızca alan olarak azalmıyor; ekolojik niteliği de düşüyor. Bugün, dünyadaki orman örtüsünün yalnızca üçte biri, bütünsel yapısını, yaban hayatını ve biyolojik değerlerini muhafaza eden, iklim değişikliğine karşı görece dirençli doğal ormanlardan oluşuyor.
- Özellikle, Türkiye'nin bulunduğu Akdeniz kuşağında yaşlı-doğal ormanlara artık kolay kolay rastlanmıyor. İnsanın, ormanlar ve doğal alanlar üzerindeki etkisi, görülmemiş boyutlara ulaşmış durumda. Bunun bedelini ise, iklim krizi, kuraklık, artan doğal afetler, biyolojik çeşitlilik ve toprakta verimlilik kaybı gibi farklı şekillerde ödüyoruz.
- Ülkemizde yasal olarak "orman sayılan alanlar" 22.7 milyon hektar civarında; ulusal yüzölçümünün %29,2'sine karşılık geliyor (2020). Bu alanların % 57,5'si (13.1 milyon ha) "normal" kapalılığa sahip, "verimli orman" niteliğinde (tepe kapalılığı %11-100). Geri kalan %42,5'i ise, gerek Anadolu coğrafyasının kendine has koşulları ve gerekse öteden beri süregelen insan etkisiyle "boşluklu" bir yapıda ve "verim gücü düşük" veya "verimsiz orman" durumunda.
- Kırılgan bir yapıya sahip olan ormanlarımız üzerinde artan insan ve iklim etkisi, kaybettiklerimizi geri kazanma şansımızı hızla azaltıyor. Yüzyıllar boyu çeşitli uygarlıklara sahne olmuş Anadolu'da ormanların nicelik ve nitelik kaybı son 50 yıl içerisinde hız kazandı. Doğal yaşam alanlarının giderek daralmasına yol açan plansız gelişme ve buna bağlı alan kullanım değişiklikleri (yerleşim, turizm, madencilik, sanayi, enerji, vs) ve aşırı kesim, artan yangınlarla birleşerek iklim krizine karşı önemli bir kalkan olan ormanlarımızın ekolojik bütünlüğünü hızla kaybetmesine, parçalanmasına, biyolojik çeşitliliğin ve özellikle nadir ve tehlike altındaki bitki ve hayvan türleri ile bunların doğal yaşam alanlarının geri gelmemek üzere yitirilmesine yol açıyor.
- Asıl işlevi yaşamsal ekosistemin sürdürülebilirliğini sağlamak olan doğal orman ekosistemlerini, turizm, sanayi, madencilik, enerji gibi farklı amaçlarla kullanıma açmak ya da tarım, altyapı veya yerleşim alanlarına dönüştürmek üzere (alan/arazi kullanım değişikliği) 2003-2021 arasında, 6831 sayılı Orman Kanunu 29 kez değiştirilerek, kanunun 16,17 ve 18. maddelerinde, ormanların amaç dışı kullanımı için izne konu edilen istisnai durumlar arttırıldı, kapsamı genişletilerek kolaylaştırıldı.

- 1956-2002 arasında ormanlarımızda izin irtifaka konu alan 246 bin hektar iken, 2003-2020 arasında genişletilen kapsam ile (maden, enerji, ulaşım, savunma, atık su, katı atık, sağlık, eğitim, spor tesisi, vb) 502 bin hektar orman, alan kullanım değişikliğine uğradı. 1956-2021 yılları arasında izin-irtifaka konu olan toplam orman alanı 748 bin hektara ulaştı (İstanbul ilinin yaklaşık 1,5 katı). Orman Kanunu'nun 2B maddesinde yer alan bilimselliği tartışmalı bir hükümle 1973'den bu yana toplam 626 bin hektar alan orman rejimi dışına çıkarıldı. 6292 ve 7139 sayılı yasalarla yapılan düzenlemeler ve Barış Yasası adıyla anılan imar affı, orman alanlarımızın işgalini kolaylaştırdı. Anayasamızda yer alan koruma ruhuna aykırı olan bu durum orman ekosistemlerimizin hızla aşınmasına yol açtı.
- Sayıları hızla artan izinlerle ormanlarımız parçalı bir yapıya dönüştü ve ekolojik bütünlüğü bozuldu. 2008-2019 yılları arasında 100 hektardan büyük orman parçalarının sayısı 11 bin 163'ten 7 bin 164'e, 10-99 hektar arası büyüklüğe sahip orman parçalarının sayısı 33 bin 829'dan 30 bin 116'ya gerilerken 10 hektardan küçük orman parçalarının sayısı 55 bin 484'ten 120 bin 789'a yükseldi. Ormanlarımız çok büyük bir parçalanma süreci yaşayarak ekolojik bütünlüğünü büyük ölçüde yitirdi.
- Ormanlarımızda devlet eliyle yapılan ağaç kesimi de son yıllarda rekor düzeye çıktı. 2000'lerin başında 13 milyon m3 seviyesinde olan yıllık planlı (resmi) odun üretimi (yakacak ve endüstriyel) bugün 35 milyon m3 seviyelerine yükselmiş durumda. Ormanlarımız bu aşırı kesimlerle, asıl işlevleri olan ekosistem hizmetlerini (*sel, erozyon, heyelan önleme, toprak koruma, su rejimini düzenleme, karbon tutma, biyoçeşitlilik ve yaban hayatı, vb*) yerine getiremeyecek noktaya geldi.

Son 20 yılda odun üretimindeki değişim
(Türkiye'de Ormansızlaşma ve Orman Bozulması, Türkiye Ormancılar Derneği, 2022)

- 2010-2014 döneminde yaklaşık 18 milyon m3'e yükselen planlı ağaç kesimi, 2015-2017'de 21 milyon m3'e, 2018-2019 yılları arasında 26.5 milyon m3'e, 2020 yılında ise 31.7 m3'e sıçradı. Milli parklar gibi, ekolojik süreçleri kendi haline bırakılması gereken

korunan alanlar bile ağaç kesimine açıldı. Bu gidişle ormanlarımızın içi boşalmakla kalmıyor, doğal afetlere, iklim krizine ve biyoçeşitlilik kaybına, hatta salgınlara karşı direncimiz de azalıyor.

Nasıl?

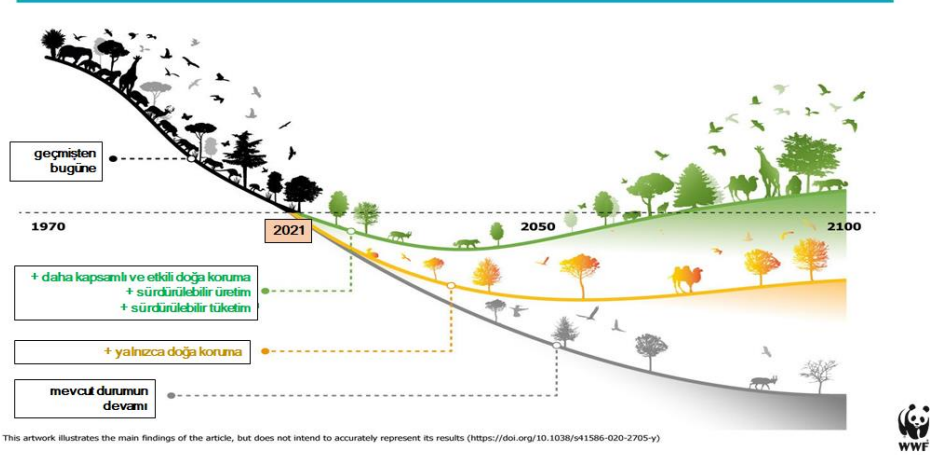
- Amaç dışı alan tahsisi ve aşırı ağaç kesiminden orman ekosistemlerimizin daha fazla zarar görmemesi için sözkonusu uygulamalara son verilerek yıllık planlı kesim miktarının yeniden 20 milyon m3 seviyesinin altına çekilmesi doğa ve insanın karşı karşıya kalacağı risklerin de azaltılması anlamına gelecektir.

3.Kara, deniz ve tatlısu ekosistemlerinde, Korunan Alanlarımızın 2030'a kadar %30'a çıkarılması

Neden?

- Gezegelimizin nabzını tutan uluslararası kuruluşların son zamanlarda kamuoyuna sunduğu veriler, dünyadaki doğa kaybının alarm verici düzeyde olduğunu gösteriyor. Hükümetlerarası Biyoçeşitlilik ve Ekosistem Hizmetleri Bilim ve Politika Platformu'nun (IPBES) 2019'da yayınladığı rapor, dünya genelinde bir milyon canlı türünün tehdit altında olduğunu ortaya koyuyor. WWF'in 2020 Yaşayan Gezegene Raporu da, omurgalı canlı popülasyonlarının son 50 yıl içinde %69 azaldığını gösteriyor.

Yaşayan Gezegene Endeksi düşüyor!

- Ülkemizin de taraf olduğu Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin 1992 yılında kabulünden bu yana konulan hedefler ve 30 yıldan bu yana gösterilen çabalar, doğadaki yok oluş sürecini bir miktar frenlemiş olsa da bu eğilimi tersine çevirmeye yetmedi. Sözleşme kapsamında 2010 yılında kabul edilen ve korunan alanların, karasal ekosistemlerde %17'ye, deniz ve kıyılarda %10'a çıkarılmasını öngören 2020 hedefleri de (Aichi Hedefleri) ne yazık ki gerçekleştirilemedi.
- Bu gidişe dur diyerek, 2050'ye kadar her şeyi eski rayına oturtmak için daha fazla doğal alanın, daha iyi korunmasını sağlamamız gerekiyor. Doğal yaşamdaki düşüş eğrisini tersine çevirmek için on şansımız 2030. Bunun için; i) doğal alan kaybı, ii) tür kaybını sıfırlayarak, iii) üretim ile tüketimden kaynaklanan ekolojik etkimizi yarıya indirmemiz gerekiyor. 2030'a kadar doğa ve insanın birlikte var oluşunu sağlayacak daha sürdürülebilir bir dünya hayalini gerçekleştirebilmemiz için Yeni Bir Başlangıç yapmamız şart. Nitekim, Aralık 2022'de Kanada'nın Montreal kentinde yapılan Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin 15. Taraflar Konferansı, 2030 için korunan alanlar hedefini %30 olarak belirledi. Çünkü bilim insanlarına göre, yaşamkürenin sağlıklı bir şekilde işleyişini garanti

etmek için karasal ve denizel ekosistemlerin en az üçte birini olduğu gibi korumamız ve bu alanlarda her şeyin doğal dinamikleri içerisinde seyretmesine izin vermemiz gerekiyor.

- Genel olarak korunan alan, “bilimsel ve/veya toplumsal kabul görmüş doğal ve kültürel değerlerin, özellikle biyolojik çeşitliliğin uzun vadede varlığını sürdürebilmesini sağlamak amacıyla belirli yasal düzenlemelere göre ayrılan ve yönetilen kara ve/veya deniz parçası” olarak tanımlanıyor. Sadece tehlike altındaki yabancı bitki ve hayvan türlerinin değil aynı zamanda canlıların içinde yaşama olanağı bulduğu ekosistemlerin korunması için bilinçli çabaların ve planlı eylemlerin gerçekleştirildiği yerler olan korunan alanlar, doğal arazi yapısının insan eliyle büyük ölçüde dönüştürüldüğü günümüz dünyasında elimizde kalan son doğal kaleler.
- Herşeyin, mümkün olduğu ölçüde doğal dinamikleri içinde seyrettiği bu ekosistemler, normal koşullarda yoğun kullanıma maruz alanlarda (karasal, sucul ya da denizel) varlığını sürdüremeyecek tehlike altındaki türler ile ekolojik süreçlerin (karbon ve su döngüsü, türlerin göçleri, vs) devamına yardımcı olurken insan yaşamının devamı ve parçası olduğumuz ekolojik sistemin istikrarlı bir şekilde sürdürülmesini sağlayan birçok işlevi (biyoçeşitliliğin korunması, toprak oluşumu, besin döngüsü, gıda ve su güvenliği, tozlaşma, toplum sağlığı, doğal afet risklerinin kontrolü, vs) yerine getiriyor.
- 1970 yılında dünya genelinde korunan alanların karasal yüzeye oranı %2,6 iken aradan geçen elli yılda beş kat artarak 2020 yılında %13,2’ye ulaştı. Halen AB ortalaması %25,9 olan korunan alanların ülke yüzölçümüne oranı, Polonya, Almanya, Yunanistan gibi ülkelerde %30’un üzerinde. Tür ve habitat çeşitliliği bakımından Akdeniz kuşağıdaki en zengin ülkelerden biri olan ve yüksek endemizmiyle bilinen Türkiye’de resmi verilere göre 2020 yılı itibarıyla korunan alanlarımızın toplam net büyüklüğü 67.773 km² ve ülke yüzölçümüne oranı %8,7. Deniz koruma alanlarında (DKA) da durum benzerlik gösteriyor. 2000 yılında DKA’larının kapladığı toplam alan yaklaşık 2 milyon km² iken (okyanusların % 0,7’si), 2020 yılı itibarıyla bu sayı 26,947,375 km²’ye (% 7,44)’ye ulaştı. Türkiye karasularının halen yaklaşık %4’ü yasal koruma alanı statüsüne sahip.

Nasıl?

- WWF-Türkiye olarak beklentimiz, 2030’a kadar; Türkiye’de daha fazla sayıda ve daha geniş alana sahip (yüzde 30) bir korunan alanlar ağının oluşturulması ve daha güçlü, daha etkili bir doğa koruma yönetiminin gerçekleştirilmesidir.
- 2024 yılında ülkemizde gerçekleştirilecek Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi’nin 16. Taraflar Konferansı bu anlamda hem ülkemiz hem de dünya için önemli fırsatlar sunmaktadır. 2030 Hedeflerine giden yolda kaydedilecek ilerlemelerin masaya yatırılacağı 16. Taraflar Konferansı’na doğru Türkiye şimdiden atmaya başlayacağı büyük adımlarla dünyaya örnek olabilir.

Daha fazla bilgi için:

https://wwftr.awsassets.panda.org/downloads/korunanalanlar_korumazsakkaybederiz__rapor__web.pdf

4. Gırgır avcılığında avlanma derinliğinin 50 metreye çıkarılması ve İstanbul Boğazı'nın 2025'e kadar gırgır balıkçılığına kapatılması

Neden?

- Ülkemizde elde edilen deniz ürünlerinin %80-90'ını pelajik türler (zemine veya yüzeye bağlı olmaksızın serbest su kütlelerinde aktif hareket eden) oluşturuyor. Pelajik türlerin çoğu, sürünün etrafının çevrilmesi yoluyla avlanıyor. Bu yöntemin en önemli aracı ise gırgır ağıları.
- Denizlerimizde halen yasal olan gırgır ağılarıyla avlanma derinliği 24 m. Karadeniz'de ise belirli bir dönem 18 m derinlikten itibaren gırgır ağılarıyla yasal avlanma yapılabiliyor. Gırgır ağılarıyla avlanma derinliği ile ilgili yasakların ihlali, üreme ve beslenme amacıyla sığ suları kullanan birçok pelajik balık türü ve deniz canlısı üzerindeki av baskısını artırıyor ve ve küçük ölçekli balıkçıların avlanabileceği alanları daraltıyor.
- Kıyıdan itibaren 50 metreye kadar olan derinlikler, hem biyolojik çeşitlilik hem de oksijen üretme kapasitesi açısından denizlerin en değerli katmanı. Fotosenteze yetecek kadar ışığın ulaştığı ve zemine bağlı bitkilerin yoğunlaştığı bu derinlik aralığı denizlerin akciğerleri; aynı zamanda balıklar ve diğer deniz canlıları için önemli üreme ve yaşam alanları. Bu nedenle, ekolojik bakımdan bir çok pelajik balık türü için hayati önem taşıyan sığ suların çok iyi korunması gerekiyor. Bu alanlarda zaman zaman gündeme gelen kural dışı ve tahripkar avlanma faaliyetleri, aralarında tehdit altındaki türlerin de bulunduğu deniz canlıları ve balıkçılığımızın sürdürülebilirliği için ciddi bir tehdit oluşturuyor.
- Özellikle, İstanbul Boğazı'nda son yıllarda 24 m'den sığ sularda ve avlanmaya yasak bölgelerde gırgır balıkçılığında artış görülüyor. Oysa, İstanbul Boğazı, özellikle ilkbahar ve sonbaharda çok sayıda balık türü, deniz memelileri ve deniz kuşlarının göç yolu olarak kullandığı önemli bir ekolojik koridor. Karadeniz ile Ege ve Akdeniz'i birbirine bağlayan bu koridor stratejik öneme sahip. Balıkçılığımızın sürdürülebilirliği açısından bu önemli göç yolunun, ağılarla balık sürüleri için bir kapan haline gelmesinin önüne geçilmeli.

Nasıl?

- Denizel doğal hayatın, canlı deniz kaynaklarımızın ve balıkçılığımızın sürdürülebilirliği için Yasa Dışı, Kayıt Dışı, Kural Dışı balıkçılık faaliyetleriyle mücadele hepimizin sorumluluğu. Denizlerimizdeki doğal değerlerin ve doğal kaynakların gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için yapılacak yeni bir düzenleme ile tüm kıyılarımızda gırgır avcılığının derinlik limiti Avrupa Birliği standardı olan 50 metreye yükseltilmeli ve; balıkların göç yolu İstanbul Boğazı 2025'e kadar gırgır balıkçılığına tamamen kapatılmalı.
- Bununla birlikte, İstanbul Boğazı'nda avlanan gırgır teknelerinin açık denizde avlanabilme koşullarının (soğuk depo, vs) geliştirilmesi ve bu teknelerin İstanbul Boğazı dışında yeni av sahalarının planlanması suretiyle, 2025 yılında İstanbul Boğazı'nda yalnız küçük ölçekli balıkçıların avlanabilmesi koşulunun sağlanması için ilgi grupları ile stratejiler geliştirmek üzere acil harekete geçilmesi gerekiyor.

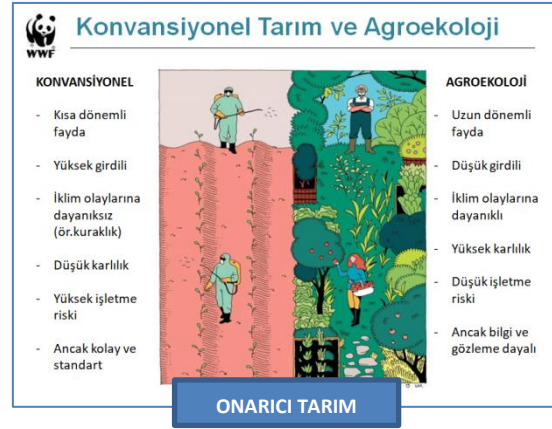
5. Doğa ve insanın sağlığı, çiftçinin refahı için, 2030'a kadar tarım alanlarının en az %25'inde onarıcı tarıma geçilmesi

Neden?

- Dünya genelinde karasal alanların yaklaşık %40'ı, tatlı su kaynaklarının 70'i tarım için kullanılıyor. Ormansızlaşma ve doğal alan kaybının % 80'i tarımsal üretimden kaynaklanıyor. Üretilen gıdanın %40'ı ise israf ediliyor.
- 1950'lerden sonra artan nüfusun gıda gereksinimini karşılamak amacıyla konvansiyonel tarımda, bitki ıslahı ile yüksek verimli tohumların kullanılması, sürekli aynı tür ve çeşidin yıllar boyunca geniş alanlarda yetiştirilmesi, mekanizasyon, sulama, gübreleme, tarımsal ilaç kullanımı, fosil yakıtlara dayalı enerji ve hormon kullanımı hatta GDO'lu üretim ile verimlilik bir ölçüde arttırıldı.
- Bu süreçte gıda talebine bir ölçüde yanıt verilebilmiş olsa da konvansiyonel tarımdaki yanlış uygulamalar sonucu bugün doğa ve insan büyük bir çıkmazla karşı karşıya. Zira;
 - Yoğun girdi kullanımına karşın, verimdeki artış hızı azaldı, ürünlerde kalite kaybı yaşandı.
 - Toprağın yapısı bozuldu; çoraklaştı, erozyon arttı, üretim marjinal topraklara kaydı.
 - Yüzey ve yer altı su kaynakları kısıldı ve kirlendi.
 - Mekanizasyon ve bilinçsiz uygulamalarla, toprağın canlı tabakası yok edildi.
 - Yanlış sulama ile toprakta tuzlaşma sorunları ortaya çıktı.
 - Topraktaki doğal denge bozuldu; toprakta tutulan karbon miktarı azaldı; küresel sera gazı salımlarının yaklaşık %30'u tarım-gıda kaynaklı.
 - İklim değişikliği ve kuraklığa karşı uyum gücü ve direnci azaldı.
 - İnsan sağlığı üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıktı (dünya nüfusunun %11'i açlık çekerken %26'sı ise aşırı kilolu); yetersiz beslenme sorunu devam ediyor.
 - Biyolojik çeşitlilik yok olmaya, çevre kirlenmeye başladı. Karasal biyoçeşitlilik kaybının %70'inden, tatlı su biyoçeşitlilik kaybının %50'sinden mevcut gıda-tarım uygulamaları sorumlu.
 - Monokültüre bağlı olarak tarımsal üretimde ekonomik esneklik azaldı.
- Ülkemizde;
 - 2000'lerin başında 41 milyon hektar olan tarım alanı, 2019 rakamlarına göre yaklaşık yüzde 8 oranında azalarak 38 milyon hektara geriledi.
 - Yaklaşık 5 milyon hektar arazimiz, tarıma elverişli olmadığı halde tarımsal üretim için kullanıldığı için erozyon etkisi altında.
 - Topraklarımızın yaklaşık yüzde 88'inin organik madde oranı, az ya da çok az olarak nitelendirilen yüzde 2'nin altında bulunuyor. Bir başka deyişle toprağımızın neredeyse %90'ı sağlıklıdır.
- Toprak, ancak sağlıklı ve üretken ise sürdürülebilir. Çok uzun zamandır yanlış tarım yöntemleri ile zarar verdiğimiz toprakların, gelecek nesilleri de besleyebilmesi için toprağı sadece fiziksel olarak korumak artık yeterli değil. İçindeki canlılığı da koruyarak toprağımızı iyileştirmemiz gerekiyor. "Onarılan" toprak, çölleşme ile mücadele ve biyoçeşitlilik kaybını tersine çevirme yolunda önemli bir başlangıç noktası. Zira, 1 çay

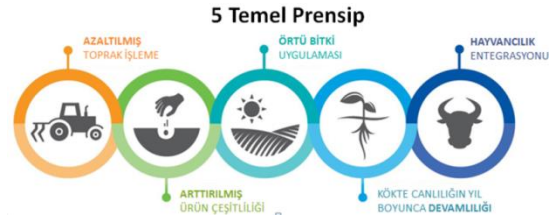
kaşığı sağlıklı toprakta 10 bin tür, 600-800 milyon bakteri, 5 bin tür mantar bulunuyor. Bunların sağlıklı etkileşimi sayesinde sağlıklı besinlerin verimli bir biçimde üretilmesi mümkün.

- **Agroekoloji** gibi doğa ve insan sağlığını önceliklendiren alternatif kavramlar bu sorunların çözümü için ortaya çıktı. Onarıcı Tarım da bu yaklaşımlardan biri.
- Onarıcı tarım, toprak sağlığının ve su kaynaklarının korunmasını ve iyileştirilmesini, biyolojik çeşitliliğin artırılmasını, karbonun toprakta tutulmasını sağlayarak iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılmasını ve tarımla uğraşan kişilerin geçim kaynaklarının geliştirilmesini hedefleyen bütünsel bir yaklaşım.
- Onarıcı tarım yaklaşımı (veya benzeri doğa dostu uygulamalar) ile uzun vadede rekolden ödün vermeden besleyici içeriği yüksek ve zehirsiz gıdalar üretmek mümkün. Doğa dostu yöntem ve teknikleri benimseyen çiftçiler de, başta tarım zehirleri (pestisitler) olmak üzere kimyasal gübrelerden, aşırı toprak sürümünden ve fazla sulamadan kurtuluyor. Böylece masrafları büyük ölçüde azalıyor.

Nasıl?

- Biyolojik çeşitliliği artıran, toprağı koruyan, onaran ve zenginleştiren, su kaynaklarını iyileştiren ve ekosistem hizmetlerini geliştiren bir tarımsal uygulama sistemi olan Onarıcı Tarım'a özgü "işlemesiz toprak" yöntemi, toprağın altüst edilmesine engel olarak mikroorganizmaların yok olmasını önüyor; toprağın yapısı bozulmuyor. Toprak altındaki faydalı organizmalar bitki yüzeyine çıkarak bitkide gözle görünmeyen bir kalkan oluşturuyor. Böylece zararlı organizmalar bitkiye yaklaşmıyor. Tarla trafiğı azalınca hem mazot maliyeti düşüyor hem de toprak sıkışması azalıyor.
- Örtü bitkisi ile yıl boyu toprakta yaşayan kök bulunması, fotosentez ile toprakta karbon depolanmasını sağlayarak, organik madde miktarını artırıyor. Toprak altı canlıları için toprak yüzeyinde koruyucu katman oluşturuyor. Yabancı ot mücadelesi, toprak sıcaklığının istenen düzeyde tutulması ve yeni toprak oluşumu kolaylaşıyor. Yağmur ya da sulama suyunun sağlıklı emilimi ve temizlenmesi sağlanıyor.
- Onarıcı tarım yöntemlerinin 5 temel ilkesi özetle şöyle:
 - • Yalnız zorunlu hallerde minimum toprak işleme,
 - • Maksimum seviyede mahsul çeşitliliği yaratmak,
 - • Toprak yüzeyinin her zaman örtülü olmasını sağlamak,
 - • Toprakta tüm yıl boyunca canlı kök olacak şekilde ekim planı yapmak,
 - • Hayvanları planlı otlatmayla ekim sistemine dahil etmek.

- Doğa kaybı ve iklim tehdidinin zirveye çıktığı günümüzde, Avrupa Yeşil Mutabakatı, “toprakta karbon depolama”, tarım kaynaklı atıklardan “biyogaz ve gübre elde etme”, “sıfır kirlilik”, “ekosistemlerin ve biyoçeşitliliğin korunmasını ve restorasyonu”, “tarladan sofraya adil, sağlıklı ve doğa dostu gıda sistemi”, “kapsayıcı ve adil değişim” gibi ilkeleri odağına almışken doğamızın ve insanımızın sağlığı, çiftçimizin refahı ve doğa pozitif geleceğimiz için, ülkemizde de Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kapsamında gıda kaybının ve pestisit kullanımını, gübre kullanımını, gübre kaynaklı besin kirliliğini ve antibiyotik kullanımını azaltacak bir güçlü dönüşüme ihtiyaç var. Bunun için, 2030 yılına kadar ülkemizde onarıcı tarım uygulamalarını en az %25 seviyesine ulaştırmak üzere WWF-Türkiye olarak başlatacağımız dönüşüm seferberliğinin başta karar vericilerimiz ve kamu olmak üzere gıda-tarım sektörünün tüm paydaşlarınca benimsenmesini ve desteklenmesini bekliyoruz.

6. Kuraklık ve iklim krizi ile mücadele, su kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımı için Su Kanunu taslağının bir an önce yasalaşması

Neden?

- Türkiye’nin su politikası, daha çok enerjide dışa bağımlılığı azaltmak, gıda güvenliğini sağlamak, tarımsal üretimi artırmak, kentsel, endüstriyel ve kırsal su talebini karşılamak, ekonomik ve sosyal gelişmede bölgeler arası farklılıkları gidermek gibi başlıklar altında şekillenmiş durumda.
- Türkiye’nin yıllık toplam kullanılabilir su miktarı yaklaşık 112 milyar m3. Ülkemizin 2021 nüfusu dikkate alındığında, kişi başına düşen yıllık su miktarı 1.323 m3. . Falkenmark İndikatörüne (Su Kıtlığı İndeksi) göre ülkemiz “su stresi” yaşayan ülke sınıfında yer alıyor.
- Havzalarımızdaki su varlığının, iklim değişikliği etkisiyle gelecekte nasıl değişeceğine ilişkin çalışmalar, Türkiye’de su kaynaklarının yüzde 20-30’lara varan oranlarda azalabileceğini gösteriyor. Artan nüfusla birlikte kişi başına düşen kullanılabilir yıllık su miktarının 2030 yılında 1.200 m3’e, 2040’da 1.116 m3’e, 2050 yılında ise 1.069 m3’e düşmesi bekleniyor. Yakın gelecekte Türkiye’nin su kıtlığı sınırına çok yaklaşacağı ve su kıtlığı çeken bir ülke durumuna gireceği açık.
- Suyumuzun %70’ini tarımda kullanıyoruz. Ancak malesef bunu yaparken verimsiz sulama nedeniyle 3 yıllık evsel su kullanımını biz bir yılda tarımda kaybediyoruz . 10 kentimiz, küreselde su riski yüksek kentler listesinde: İstanbul, Ankara, İzmir, Gaziantep, Diyarbakır, Bursa, Mersin, Konya, Adana ve Antalya.
- Bununla birlikte, Türkiye’de su yönetimi konusunda çok sayıda kurum ve kuruluş yetki ve sorumluluk sahibi. Bu çok başlı durum, su ile ilgili hizmetlerin etkin yürütülmesini ve katılımcılık ilkesinin sağlanmasını zorlaştırıyor. Yanı sıra, Türkiye’deki 25 nehir havzasının her biri kendi içerisinde farklı dinamiklere ve öncelikli sorunlara sahip. Örneğin, Büyük Menderes ve Ergene Havzalarında kirlilik ön plandayken, Konya Kapalı Havzası’ndaki sorunlar tarımda aşırı su kullanımı nedeniyle havzalar arası su transferi ekseninde. Meriç,

Ergene, Gediz, Büyük Menderes, Burdur Gölü, Akarçay, Konya ve Asi Nehri havzalarında yüzey ve yeraltı suyu kullanımı, su kaynaklarının kendini yenileyebilme kapasitesini aşmış durumda. Bu durum, havzalardaki baskıyı arttırarak, doğal ekosistemler üzerinde büyük bir tehdit oluşturuyor.

Nasıl?

Yukarıdaki gerçekler ışığında, su kaynaklarımızın korunması ve sürdürülebilir kullanımının sağlanması için

- 1) Su Kanununun bir an önce yasalaşması gerekiyor. Böylece,
 - Su kaynaklarının Türkiye'deki 25 nehir havzasının her birinin kendine özgü koşulları ve öncelikleri göz önüne alınarak yönetiminin sağlanması mümkün olacak;
 - Taşkın ve kuraklık eylem planlarının etkin biçimde uygulanması için gerekli yasal çerçevenin oluşturulması mümkün hale gelecek;
 - Suyun yönetiminden sorumlu Havza Yönetim Kurulları ve Yüksek Kurulların, yasal bir dayanağa göre faaliyet gösterebilmesi söz konusu olacak.
- 2) Türkiye'nin kullanılabilir su kaynaklarının %70'ini kullanan tarım sektöründe hızla ülke çapında modern sulamaya geçilmesi ile tarımsal sulamada %50'ye varan su tasarrufunun sağlanması gerekiyor.
- 3) Özellikle su kullanımı yoğun olan sanayi kuruluşlarında suyun yeniden kullanımını gözetten yatırımlar için teşviklerin artırılması gerekiyor.

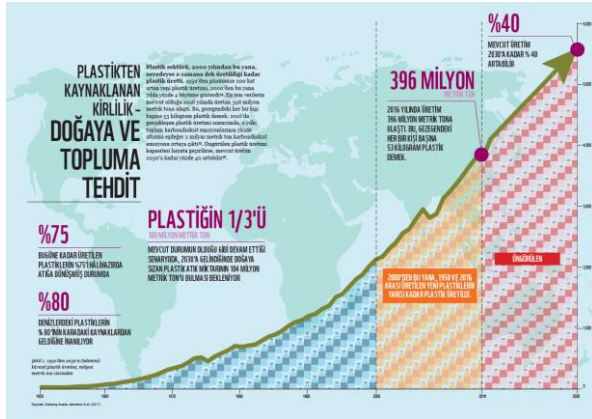
7. 2030'a kadar doğaya karışan plastiğin sıfırlanması

Neden?

- Bilimsel çalışmalara göre, şimdiye kadar üretilen plastiğin %75'i atık oldu. İnsan dahil, denizlerdeki tüm canlı türleri plastik kirliliğinden etkileniyor. Bilimsel çalışmalara konu olan türlerin neredeyse %90'ında olumsuz etkiler gözlemlendi.
- Akdeniz dahil, dünyanın birçok denizinde, plastik kirliliği canlı yaşamı için tehlikeli olabilecek eşik değerleri aşmış durumda. Bugün tüm plastik kirliliği kaynakları dursa bile, denizlerdeki mikroplastik seviyesi 2050'ye kadar iki kattan fazla artacak, hatta bazı senaryolara göre 2100'e kadar 50 kat artış görülecek.
- Günümüzde, plastik kirliliğine sebep olan kaynakların başında tek kullanımlık ürünlerin yaygınlaşması geliyor. 2015 yılında, tüm plastik atıkların yarısını ambalaj atıkları oluşturuyordu. 2018 tahminine göre, tek kullanımlık plastikler dünya genelinde denizlerdeki plastik kirliliğinin %60-%95'ini oluşturuyor. Kıyı şeridinin ve daha iç kesimlerdeki nehirlerin yakınındaki karasal atıklar, deniz plastik kirliliğine en çok katkısı olan kaynaklar arasında. Denizlere terkedilen balıkçılık malzemeleri de önemli bir paya sahip. Her yıl denizlere ulaşan plastiğin yaklaşık %20'sini mikroplastikler oluşturuyor.
- Yapılan incelemelerde balık türlerinin %27,3'ü, deniz kuşlarının %33'ü, fokların %51,5'i ve incelenen balinaların tümü plastik yuttuğu tespit edilmiş durumda. Etkilenen türler

arasında tehlike altındaki Akdeniz fokları, denizkaplumbağaları ve yelkovan kuşları da bulunuyor. Yaşam alanlarının bir kısmı Türkiye’de bulunan ve sadece 500-600 bireyden oluşan popülasyonu ile “tehlike altında” bulunan Akdeniz foku popülasyonundan birkaç bireyin dahi plastik atıklardan etkilenmesi türün devamı açısından kritik sonuçlara yol açabilir.

- Her yıl 200 milyon turisti ağırlayan Akdeniz’de denize sızan plastik miktarı da artıyor. Turizm sebebiyle doğaya karışan deniz çöprü yazın %40 oranında artıyor. İspanya, İtalya ve Mısır ile beraber Türkiye, Akdeniz’e en fazla plastik atık boşaltan ülkeler arasında.

Plastik üretimi hızla artıyor!

- Sorunun karmaşıklığı, plastik değer zincirinin tüm yaşam döngüsü boyunca bütüncül, çok seviyeli, çok aktörlü bir yaklaşım gerektiriyor. Plastikğin doğaya sızmasını önlemek için;
 1. Plastik miktarının azaltılması
 2. Halihazırda üretilmiş plastikğin dolaşımının arttırılması
 3. Plastik sızıntısının ortadan kaldırılması gerekiyor.

Nasıl?

- Birleşmiş Milletler tarafından, hükümetlerin ve iş dünyasının hesap verebilirliğini artıran ve ulusal azaltma hedefleri, izleme gereklilikleri ve küresel standartların oluşturulması yoluyla deniz ortamına sıfır plastik deşarjına ulaşılmasını sağlayan küresel olarak bağlayıcı bir çerçevenin oluşturulmasına Türkiye olarak vereceğimiz destek kritik önem taşıyor*.
- İş Modelleri ve inovasyon yoluyla iş dünyasında plastik değer zincirinin dönüştürülmesi, kullanımın azaltılması, ambalajın yeniden tasarlanması, yeniden kullanımın ve geri dönüşümün artırılması, ve alternatif sürdürülebilir malzemelerin kullanımına odaklı dögüsel sistemlerin geliştirilmesi sağlanmalıdır. Etkili genişletilmiş üretici sorumluluğu çerçevesinde, iş dünyasının plastik kirliliği konusundaki hesap verebilirliği ve etkili sürdürülebilir atık yönetimi çözümleri desteklenmelidir.

- En yüksek plastik sızıntı oranlarına sahip şehirlerde, plastik atık hacimlerinin azaltılması ve sahada toplama, ayırma ve geri dönüşüm seviyelerinin artırılmasını içeren daha etkili atık yönetimi uygulamalarının geliştirilmesi sağlanmalıdır.
- Ülkemizde plastik tüketimi ve atık oluşumunu azaltma önlemlerinin ve plastiklerin kullanım ömrü sonrası yönetimini iyileştirecek önlemler önceliklendirilmelidir. Döngüsel ekonomi üzerindeki engeller çözüme kavuşturulmalı ve atık yönetimini daha etkinleştirmek için önlemler geliştirilmelidir. Bu iyileştirmeler plastik kirliliğinin artışını yavaşlatacak olmakla birlikte geri dönüşüm sektörünün hammadde sayılabilecek atık malzemelerin yurtdışından ithalatına yönelik ihtiyacı da azaltacaktır.
- **Depozito sistemi bir an evvel hayata geçirilmelidir.** Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, depozito iade sistemini 4 kez erteledi. İlk olarak 2021 yılının başında başlayacağı duyurulan depozito sisteminin ne zaman başlayacağı halen muğlaklığını koruyor. WWF-Türkiye olarak depozito sisteminin en kısa sürede devreye alınmasını istiyoruz. Türkiye’de Plastik Atık Sorunu ve Politika Önerileri Raporumuzda ([burada](#)) depozito sistemi çözüm önerilerinden en etkili ve aciliyet taşıyan başlıklar arasında yer aldı, çünkü;
 - Depozito sisteminin yaygınlaşmasıyla bugün denizleri ve karaları dolduran atık ambalajların birçoğu, doğaya bırakılmadan toplanacak ve geri dönüştürülerek, yeniden kullanılabilir.
 - Kentsel ve kıyısız çöplerin azalması deniz canlılarını, balıkları ve kuşları olumlu etkilediği gibi temizleme masraflarının azalmasıyla yine ekonomik fayda sağlar ve turizmin gelişmesine yardımcı olur.
 - Kirlilik sorununun azalmasının sağlığımız üzerindeki olumlu etkileri de unutulmamalıdır; bunun da bir ekonomik karşılığı vardır.
 - Bir başka önemli katkı da başta hammadde ve enerji tasarrufu yapılması nedeniyle, atıkların seragazi emisyonlarının artışına ve böylece iklim değişikliğine etkisinin azaltılmasıdır

*Türkiye’nin de aralarında bulunduğu 34 ülkede yapılan ankete katılan her 10 kişiden 7’si bir uluslararası sözleşmenin plastik kirliliğini sona erdirmek için bağlayıcı küresel kurallar getirmesi gerektiğine inanıyor. Küresel sözleşmeye destek oranı Türkiye’de %77’ye kadar çıkıyor.

8. Doğanın ve çevrenin korunması ile ilgili yasal düzenlemelerin etkin uygulanması, denetimlerin sıkılaştırılarak ihlallere sıfır tolerans gösterilmesi.

Neden ?

- Bugün ülkemizde çevrenin ve doğanın korunması konusunda birden fazla Bakanlık ve kurum sorumluluk ve yetki sahibidir. Başta 1983 tarihli ve 2006'da revize edilen Çevre Kanunu olmak üzere, balıkçılık, ormancılık, tatlı su kaynakları, denizler gibi alanlarında bu bakanlıklarca önleyici, koruyucu ve düzenleyici mevzuat hazırlanmakta, bu mevzuat cezai yaptırımları da açıkça bünyesinde barındırmaktadır. Öte yandan çevre ve doğanın korunmasına ilişkin Anayasamızda da çok sayıda atıf, görev ve sorumluluk yer almaktadır.
- Ülkemizde, yüzlerce yıllık bilgi birikimi ve kurumsal altyapının yanı sıra, AB uyum süreci vesilesiyle de oldukça başarılı mevzuat çalışmaları yürütülmektedir. Söz konusu mevzuatın zaman içerisinde ihtiyaçlara ve somut tespitlere göre devamlı bir dönüşüm içerisinde olması normal bir durumdur. Üzerinde durulması gereken konu, doğanın ve çevrenin korunması ile bu düzenlemelerin etkin şekilde uygulanmasına gerekli özenin gösterilmesi, devlet ve ilgili kurumların denetimleri etkin şekilde yürütmesi ve ihlallere karşı sıfır tolerans gösterilmesinin gerekliliğidir. Kanunların etkin şekilde yapılması, uygulanması ve denetlenmesi ile yaptırım mekanizmalarının etkin işletilmesi ise ancak bu yönde güçlü bir iradenin varlığı ile mümkündür.
- Öte yandan özellikle izin ve denetim mekanizmalarının dağılımı, merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasında farklı örgütlenmelere sahiptir. Farklı yetki ve sorumluluklarla donatılmış olan bu yapılar, merkezde Bakanlıklar, yerelde ise başta büyükşehir belediyeleri, diğer belediyeler ve il özel idareleri olarak sayılabilir. Doğanın ve çevrenin korunmasına ilişkin görev ve yetkiler, merkezi ve yerel yönetime bağlı kurum ve kuruluşlar arasında, kendileri için oluşturulan mevzuatlar kapsamında dağıtılmış bulunmaktadır. Bu yapılaşma, ciddi ve kurumsal bir koordinasyon ve işbirliğini zorunlu kılmasına rağmen, mevzuatın yorumlanması noktasından başlayarak yürütme alanındaki yetki gaspı neticesinde ortaya çıkan karmaşa ülkemizde çok yaygındır. Zira aynı konuyla ilgili yetki sahibi olduğunu iddia eden birden fazla idari kuruluşun birbirlerinden farklı ve çelişkili kararlar vermesi, örneğin birinin yasakladığı bir faaliyet için diğerinin izin vermesi gibi durumlar sıkça ortaya çıkabilmektedir. Bununla birlikte kurumlar daha önce ortaya koydukları düzenlemelerle çelişen değerlendirmelerde de bulunabilmektedirler. Adana'nın su gözü sahilinde inşa edilmiş olan Hunutlu Termik Santrali'nin Çevresel Etki Değerlendirme sürecinde yaşananlar bu durumun bir örneğidir. Bu süreçte, Doğa

Koruma ve Milli Parklar Müdürlüğü söz konusu sahile koruma altında bulunan yeşil deniz kaplumbağalarının yuvalama sahası olması dolayısıyla enerji ve sanayi yatırımlarının yapılamayacağı yönünde açık bir genelgesi olmasına karşın olumlu görüş vermiş ve bunun bir sonucu olarak bahse konu alan tamir edilmesi neredeyse mümkün olmayacak biçimde zarar görmüştür. Bu durum ülkemizde yasama, yürütme, yargı ve kuvvetler ayrılığı prensiplerinin bütüncül bir şekilde ele alınıp uygulanmadığının bir göstergesidir.

- Yasal düzenlemelerin uygulanması ve denetleme sürecindeki eksiklikler doğa korumanın yanı sıra insan sağlığını tehdit eden sonuçlar da doğurabilmektedir. Özelleştirilmiş termik santrallerin baca gazı arıtma ve atık yönetimine ilişkin mevzuata uyum sorunu bu durumun bir örneğidir. 2013 yılından itibaren özelleştirme sürecine giren kamuya ait kömürlü termik santraller için yatırımcılara çevre mevzuatına uyum konusunda uzun geçiş süreleri tanınmış, başta doğa koruma ve halk sağlığı kuruluşları olmak üzere kamuoyunun yoğun tepkisine yol açan bu istisnalar 2020 yılında sona ermiştir. Ancak aradan 2 yıl geçmiş olmasına karşın söz konusu santrallerin ilgili düzenlemelere tam olarak uyum göstermediği ve geçici izinlerle faaliyetlerini devam ettirdiğine yönelik raporlar bulunmaktadır. Neden oldukları kirlilik sonucu halk sağlığını tehdit eden söz konusu tesislerde 2020 yılından bu yana ne gibi önlemler alındığına ilişkin olarak halka açık kaynaklarda ayrıntılı bir bilgi bulunmayışı sorunu derinleştirmektedir. Bu ve benzeri örneklerin önüne geçilebilmesi için denetimlerin artırılması yanı sıra sonuçlarının kamuoyu ile paylaşılması kritik önem arz etmektedir.

- **Nasıl ?**

Sonuç olarak yasal düzenlemelerin yapılması, uygulanması ve denetlenmesi için **yeterli insan ve bütçe kaynağının yanı sıra teknolojik yatırımlar** da gerekmektedir. Ayrıca yürürlükteki mevzuatın **ayrım gözetmeden ve etkin uygulanması**, tasarı halindeki yasama çalışmalarının (örn: biyoçeşitlilik ve iklim kanunları) **katılımcı ve şeffaf bir yaklaşımla** ele alınmasının son derece önemlidir.

9. Başta kömürden çıkış olmak üzere, tüm dönüşüm süreçlerinin, katılımcı, şeffaf ve dezavantajlı grupları kapsayacak şekilde yürütülmesi ve değişimden etkilenecek tüm kesimlerin mağduriyetlerini giderecek adil dönüşümün sağlanması.

Neden?

- İklim kriziyle mücadele, başta enerji olmak üzere ekonominin tüm alanlarında kapsamlı bir dönüşümü gerektiriyor. Bu çerçevede atılması gereken en önemli ve öncelikli adım kömürden çıkışın planlanması.

- Elektrik üretimimizin 1/3'ünü sağlayan kömürlü termik santraller ülkemizin toplam sera gazı emisyonunun ¼'ünden sorumlu. Çoğu ekonomik ömrünü tamamlamış olmasına rağmen çalıştırılmaya devam eden santraller yalnızca iklimi değil halk sağlığını da olumsuz etkiliyor. Sağlık ve Çevre Birliği verilerine göre kömürlü termik santrallerin neden olduğu hava kirliliği son 55 yılda 200 bin erken ölüme yol açtı. Ayrıca kömür madenciliğinde çalışma koşulları, iş sağlığı ve güvenliği açısından büyük risklere açık. Son olarak Bartın'da daha öncesinde ise Soma'da yaşanan maden kazaları bunun en çarpıcı göstergesi. Öte yandan, yenilenebilir enerji maliyetlerindeki düşüş kömürden elektrik üretimini ekonomik bir seçenek olmaktan çıkardı. 2053 net sıfır hedefine giden yolda kömürden çıkış bir seçenek değil zorunluluk.
- Kömürden çıkış süreci kapsayıcı ve katılımcı biçimde planlanmadığı takdirde başta maden işçileri ve aileleri olmak üzere kırılgan gruplar üzerinde yıkıcı etkiler doğurabilir.
- Ulusal ölçekte kömürden çıkış stratejisine paralel olarak, bu sürecin, ekonomileri kömüre dayalı bölgelerdeki olumsuz etkilerini iyi yönetmek ve kömürden çıkışı bu bölgelerin sürdürülebilir kalkınmasına katkı sağlama yolunda bir fırsata dönüştürmek amacıyla kapsayıcı ve demokratik bir yerel/bölgesel adil dönüşüm planlamasına ve uygulamasına ihtiyaç var.
- Aynı yaklaşıma, tekstil, otomotiv ve Sanayi 4.0 ile birlikte süreçlerin otomatize olması ve yapay zekanın devreye girmesi beklenen başka sektörler ve iş kollarındaki dönüşüm süreçlerinde de ihtiyaç olacak.

Nasıl?

- Kömürden çıkış bağlamında adil dönüşüm, çıkış sürecinin ve sonrasının kapsayıcı ve demokratik bir şekilde planlanarak kömür sektöründe çalışanların haklarının ve geçimlerinin korunmasını; bu bölgelerde yeni istihdam ve insana yakışır iş olanakları yaratan, toplumsal eşitsizlikleri azaltan ve doğal hayatı koruyan eşitlikçi, adil, sürdürülebilir ve dirençli bir kalkınma patikasının belirlenmesini ve uygulanmasını içermeli.
- Bu çerçevede;
 - Ulusal ölçekte net sıfır hedefli yol haritası ve bunun bir parçası olarak kömürden çıkış stratejisi ile kömür bölgelerinde adil geçiş birbirleriyle bağlantılı şekilde planlanmalı ve uygulanmalı,
 - Bölgesel/yerel adil geçişin planlama ve uygulama sürecinde kapsayıcı, katılımcı ve demokratik bir yönetim modeli kurulmalı ve paydaşlar arasında sosyal diyalog sağlanmalı,
 - Bölgelerin koşulları, ihtiyaçları ve potansiyelleri ile kömürden çıkışın etkilerini kapsamlı ve detaylı bir şekilde ortaya koyacak bir etki analizi yapılmalı,
 - Kömür bölgelerinde ekonomik çeşitlendirme olanakları belirlenmeli ve bunların desteklenmesine yönelik araçlar geliştirilmeli,
 - Kaliteli, insana yakışır istihdam olanaklarının yaratılması için mevcut mesleki beceriler ve yeni oluşacak beceri ihtiyaçlarının ayrıntılı bir şekilde ortaya konmalı ve ihtiyaç duyulacak beceriler yerelde geliştirilmeli,

- Çalışanların dönüşüm sürecinde geçim kaybına uğramaması ve refah düzeylerinin korunması açısından sosyal koruma önlemleri oluşturulmalı,
 - Kömür sektörü faaliyetlerinin geride bıraktığı çevresel etkilerin yönetilmesi ve telafi edilmesi için gerekli önlemler (toprak ıslahı, ekolojik restorasyon vb.) alınmalı,
 - Kömür bölgelerinde yeni sektörlerin desteklenmesi, mevcut sektörlerin geliştirilmesi, altyapının iyileştirilmesi, başta mesleki eğitim olmak üzere sosyal hizmetlerin sunulması ve ekolojik restorasyon gibi yatırımların tümü için kaynak yaratılmalı.
- Adil dönüşüm, İklim Kanunu'nun temel ilkelerinden biri olarak benimsenmeli ve yukarıda önerilen adımları bu kanunla güvence altına alınmalı.

*Net Sıfıra Giden Yolda Adil Dönüşüm için Yol Haritası Önerisi çalışmamıza [buradan](#) erişilebilir.

10.Üretime yönelik tüm sektörel teşvik ve fonların temiz üretim, doğa dostu teknolojiler, karbonsuzlaşma ve verimli su kullanımını destekleyecek şekilde kirletenden ya da verimsiz olandan, sürdürülebilir ve döngüsel olan üretim biçimlerine yönlendirilmesi

Neden?

- Kirli, kaynak ve emisyon yoğun üretim modelleri önemli çevre sorunlarına, biyolojik çeşitlilik kaybına ve küresel ısınmanın geri dönülemez boyutlara ulaşmasına yol açıyor. WWF'nin 2022 yılında yayınlanan Yaşayan Gezegen Raporu'na göre son 58 yılda dünya genelinde izlenen yaban hayatı omurgalı popülasyonlarında ortalama % 69'luk bir düşüş yaşandı. Öte yandan, küresel ortalama sıcaklık artışı sanayileşme öncesi döneme kıyasla 1,1 °Cyi bularak kritik eşik olan 1,5 °C'ye bir adım daha yaklaştı.
- Paris Anlaşması, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, Avrupa Yeşil Mutabakatı gibi uluslararası süreçler, kamu ve yerel yönetimler için olduğu kadar şirketler için de özellikle yeni üretim modellerini geliştirmeye zorlayan bir dönüşümü beraberinde getiriyor. Bu sözleşmelere taraf olan ve ihracatının yarısına yakını Avrupa Birliği ülkelerine yapan Türkiye'nin de bu sürecin dışında kalması düşünülemez.
- Yıllık su tüketimi 54 milyar metreküp civarında olan Türkiye'de bunun 40 milyar metreküpü (% 74) tarımsal sulama, 7 milyar metreküpü (% 13) içme-kullanma ve 7 milyar metreküpü (% 13) ise sanayide kullanılıyor. Sulama Sistemlerinde Su Kullanımının Kontrolü ve Su Kayıplarının Azaltılmasına İlişkin Yönetmelik gereği sulama randımanının 2024 yılına kadar %55 seviyesine yükseltilmesi gerekiyor. 2021 yılı verilerine göre, DSİ'ce işletilen ve devredilen sulamalarda, sulama randımanı değeri yaklaşık %49 olarak hesaplanmış durumda. Yönetmelik hedefinin altında olan bu değere ulaşma yolundaki en büyük engellerden biri kontrolsüz sulama uygulamaları.

Nasıl?

- Kömürden elektrik üretimi başta olmak üzere fosil yakıtlara uygulanan teşvikler (alım garantileri, kapasite ödemeleri vb.) kaldırılmalıdır. Bu adım, yenilenebilir enerji yatırımlarının gelişimine de hız kazandıracaktır.
- Ülkemizde uygulanması planlanan ve karbon yoğun sektörleri kapsayacak olan Emisyon Ticaret Sisteminin, 2030 yılı için önerilen %35 oranındaki sera gazı emisyonu azaltımı hedefine hizmet edecek biçimde yapılandırılması, söz konusu mekanizmadan elde edilecek gelirlerin tamamının iklim kriziyle mücadele için harcanması sağlanmalıdır.
- Tarımda su verimliliği sağlayan uygulamalar için teşvik ve fon yaratılmalıdır. Kontrollü sulamanın sağlanmasında, tarımsal sulama amaçlı kullanılan iletim hatlarının açıktan kapalı hale getirilmesi, yağmurlama, basınçlı sulama gibi modern sulama yöntemlere geçiş ön plana çıkmaktadır. Modern sulama sistemlerinde gerekli enerji ihtiyacının karşılanmasında güneş, rüzgâr, jeotermal gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaştırılması önemlidir.
- Tarımsal sulamada verimliliği artırmak için ön plana çıkan bir diğer husus ise sulamadan dönen (drenaj) sularının geri kazanılması ve yeniden kullanılmasıdır. Sulamadan dönen suların geri kazanılması ve yeniden kullanılması, mevcut su kaynaklarına olan ihtiyacı azaltacak ve önemli ölçüde su tasarrufu sağlanacaktır. Bu amaca yönelik olarak, sulama sistemlerinin iyileştirilmesi ve oluşan drenaj sularının yönetimi ve arıtımı ön plana çıkmaktadır.
- Sanayi sektöründe su verimliliği artırılmalıdır. Su verimliliği tekniklerinin uygulanması ve potansiyel su tasarrufu ve atıksu miktarlarındaki azalmalara yönelik önlemlerin hayata geçirilmesi için ilk yatırım maliyetlerinin belirlenmesi, potansiyel ekonomik tasarrufların tahmin edilerek belirlenecek öneriler için teşvik ve fon kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve artırılması gerekmektedir.